

Bescherming tegen antichristelijke machten

(Studie bij de prediking in de serie 'Het leven van een christen' uit 1Johannes2:18-29 EDNRN 11-11 2007)

J.C. Bette

Ken je dit leven met God?

Johannes benoemt in deze brief heel duidelijk wat de criteria zijn voor een christelijk leven en somt de kenmerken van die gemeenschap met God op. Hij laat zien dat zij die in Christus blijven Hem vrijmoedig en vol zekerheid tegemoet kunnen treden. Dit alles is in eenvoudige taal geschreven, terwijl het gaat over diepe dingen. De apostel ontvouwt de betekenis van het christelijke leven door aan te geven wat de basis voor die levensgemeenschap met God is (1:1-2:27) en welke levenswandel die gemeenschap kenmerkt (2:28-5:21).

De basis voor de gemeenschap (1:1-2:27): De proloog van Johannes (1:1-4) brengt het begin van de relatie van de apostel met Christus in herinnering. Hierin wordt zijn verlangen beschreven om het apostolische getuigenis aan zijn lezers over te brengen, zodat zij deel zullen hebben aan diezelfde gemeenschap met Jezus Christus, de verpersoonlijking van het leven. Deze verklaring wordt gevolgd door een beschrijving van de voorwaarden voor gemeenschap (1:5-2:14).

De zonden van de lezers zijn vergeven en zij ervaren de vreugdevolle gemeenschap met God. Het resultaat is dat ze Hem kennen 'die van den beginne is', en de kracht ontvangen om weerstand te bieden aan de verleidingen van de boze (2:12-14). De belemmeringen voor gemeenschap zijn zowel van praktische (de begeerten van de verdorven wereld die zich verzet tegen God, 2:15-17) als van leerstellige aard (de leringen van degenen die onderscheid maken tussen Jezus en de Christus, 2:18-23). In tegenstelling tot deze zo genoemde antichristen bezitten de lezers en alle gelovige volgelingen van Jezus de kennis van de waarheid en de zalving van de Heilige. Daarom zou het dwaasheid zijn als ze zich afkeerden van de leer der apostelen en de nieuwlichterij van die 'antichristen' gingen aanhangen. Het tegengif tegen hun ketterse leerstellingen is: volharden in de apostolische waarheden die wij 'van den beginne' hebben gehoord en die zijn bekrachtigd door de zalving die ze hebben ontvangen (2:24-27)!

Dwaalleraars en antichristelijke machten

Johannes begint in het hier behandelde gedeelte (2:18-27) een nieuw thema. De gemeenteleden worden gewaarschuwd. Zij leven in '(een) laatste ure'. Elders (Hand.2:17; Hebr.1:1; 1 Petr.1:20, vgl. Joël 2:28) spreekt de Bijbel over de 'laatste dagen' die aangeboren zijn op de pinksterdag en voortduren tot aan de dag dat Christus terugkomt. 'Laatste ure' is een soortgelijke uitdrukking, waarbij hora (ure) met name in het evangelie van Johannes een kritieke, beslissende tijd aangeeft (bv. 5:25,28; 12:23; 13:1; 16:32). eschatos (laatste, uiterste) is niet alleen een tijdsbegrip, maar geeft ook aan dat de beslissende fase van Gods geschiedenis is ingegaan (vgl. 1 Tim.4:1; 2 Tim.3:1; Jac.5:3; 1 Petr.1:5). Dat wordt bevestigd door wat Johannes waarneemt: er verschijnen reeds 'antichristen' in en rond de gemeente, als voorboden van dé antichrist. Zij ontkennen dat Jezus de Christus is (2:22; 2 Joh.7). Het woord antichrist (anti 'tegen' of 'in de plaats van') komt alleen voor in 1 en 2 Johannes; de zaak waarover het gaat vinden we verder in Matt.24; Marc.13; Luc.21; 2 Thess.2 en Openb.13. De vele dwaalleraars (hier genoemd 'antichristen') vertonen de 'geest', dat is de gezindheid van dé antichrist (4:3). De antichrist is een historisch figuur die zich aan het eind van deze aiōn (eeuw, vs.17), tegen de dag van Christus' terugkomst zal manifesteren en zichzelf als God zal laten vereren (vgl. 2 Thess.2:3vv.). Als Johannes schrijft 'u hebt gehoord' dan geeft hij aan dat de lezers deze dingen al eerder hadden horen prediken en uitleggen (vgl. 2 Thess.2:5). Belangrijk is dat de lezers door het verschijnen van genoemde 'antichristen' hun tijd als een beslissende tijd leren verstaan, en hun leven daarmee in overeenstemming brengen!

Opvallend is het contrast 'zij' (die antichristelijke dwaalleraars) en 'wij' (ons), de gelovigen. De tegenstanders die Johannes bestrijdt, waren nota bene vroegere (voormalige) leden van de gemeente. Het is niet duidelijk of zij leden waren die oorspronkelijk dezelfde belijdenis hadden als

de ware gemeenteleden, om vervolgens onder invloed van andere ideeën (wellicht gnostische invloeden) de gemeente op eigen initiatief te hebben verlaten. Het kan zijn dat zij eigenlijk altijd ‘buitenstaanders’ zijn geweest, d.w.z. mensen die geen band met Christus hadden (2:22) en daardoor ook niet met de volgelingen van Christus, de gemeenteleden (3:10). We kunnen het laatste zinsdeel vertalen met ‘dat zij geen van allen uit ons zijn’ (WV, NIV). ‘Allen’ heeft dan betrekking op de groep dwaalleraars die de gemeente inmiddels de rug heeft toegekeerd. We kunnen echter ook vertalen met ‘dat niet allen uit ons zijn’. ‘Allen’ heeft dan betrekking op alle gelovigen. Johannes maakt in dat geval onderscheid tussen de gemeente in haar uiterlijke, zichtbare gestalte en de gemeente die, voor wat betreft haar omvang, alleen bij de Here bekend is (vgl. 2 Tim.2:19). Johannes ziet achter het vertrek van genoemde dwaalleraars uit de gemeente een goddelijk doel, nl. dat nu de waarheid duidelijk wordt (vgl. Luc.12:2) en dat zij de andere gemeenteleden niet langer op een dwaalspoor kunnen leiden. Vreemde machten bedreigden de christelijke gemeente altijd al.

Vreemde machten in deze tijd

Er is in ons land al langere tijd veel interesse voor duistere, duivelse machten en krachten. Het bovennatuurlijke is ‘in’. Mensen zoeken contact met geesten, zoeken raad in horoscopen en houden zich bezig met kosmische energie. Zoals in de dagen van Johannes zijn er zeker ook nu nog mensen die zich fel anti (=tegen) het christelijk geloof verzetten, maar steeds meer mensen geven aan dat er volgens hen ‘vloeiende grenzen’ zijn tussen allerlei vormen van geloof. Zo zijn er veel occulte (=verborgen, vreemd, wat niet behoort) bewegingen als hekserij en allerlei soorten demonie, waar aan boze en vervreemdende machten ruimte gegeven wordt. Het gebeurt onder een duistere dekmantelsfeer van inwijding en geheimhouding, zwarte magie of bizarre seksorgieën waar alcohol en drugs gebruikt worden. Letterlijk niets dan gebonden ellende is het gevolg voor wie er aan meedoet. Reiki is ook zo’n voorbeeld van occulte binding. Reiki is een soort Japanse geneeswijze, die alleen in ons land al meer dan een half miljoen aanhangers heeft. Deze leer gaat uit van ‘kosmische energie’ die in ons mensen aanwezig zou zijn waarbij door aanraking en zelfs op afstand mensen anderen en zichzelf kunnen ‘genezen’. De inwijdingsrituelen van reiki zijn boeddhistisch van aard en gaan vaak gepaard met het alsmar herhalen van teksten (mantra’s). Ook goedgelovige kerk/gemeentemensen denken dat zulke dingen soms ‘helpen’ en worden er in geluid door het bijwonen van reiki-avonden. Het is al met al een hutspot van boeddhistische en andere Oosterse rituelen en zogenoemde spirituele reizen. Het past helemaal in de vreemdsoortige vermenging van geloven die in onze tijd opgeld doet. Vreemd genoeg zijn er ook bewegingen, waarin zelfs Jezus zo een plaatsje krijgt. Die kan er ook wel bij: reiki als ‘onderdeel van God’ en zo leren mensen zich bewust te worden van en contact te maken met hun ‘energie’ en dat noemt men dan contact met God. Een beetje christelijk, een beetje werelds, een beetje spirituele en religieuze ervaringen: het moet allemaal kunnen. Maar naar christelijke maatstaven is het volslagen onmogelijk vanwege het breekpunt van de exclusieve aanspraken die Jezus Christus maakt! Het occulte gaat altijd tegen Jezus Christus in en is daarmee anti-christelijk. Wat is het in onze tijd nodig de gave van geestelijk onderscheid te hebben aangaande de onreine geesten en duistere machten die achter zulke bewegingen zitten. Wie meer over deze dingen wil lezen, raad ik het volgende boek aan: Dr. M.J. Paul (red.) ‘Geestelijke strijd, demonie en bevrijding in christelijk perspectief,’ Zoetermeer 2002. De CHE start een belangrijke cursus om inzicht te krijgen in deze materie: ‘Occulte belasting in de christelijke gemeente’. Voor wie er meer van wil weten, zeker waar het gaat om de vraag ‘Wanneer is iets demonisch en wanneer heeft het met de ziel, psyche of lichaam te maken?’ verwijs ik naar: <http://topshare.che.nl/igt2006/177066/228442>. Gemeenteleden die over de praktijk op dit terrein vragen hebben, verwijs ik naar het Pastoraal Team van EDR, coördinator br. Marco Schuurmans.

Bescherming van Hogerhand

Johannes gebruikt m.b.t. de gelovigen het woord ‘zalving’ (chrisma) om het contrast met de antichristoi (vs.18) goed te doen uitkomen. Zalving met olie is in het OT o.a. een symbolisch gebaar voor het ontvangen van de Heilige Geest (1 Sam.16:13; Jes.61:1). De uitdrukking moet in het NT figuurlijk worden verstaan (vgl. Hand.4:27; 10:38) en betrokken worden op de gelovigen (vgl. 2 Cor.1:21vv.). De gelovigen hebben ‘iets’ ontvangen dat ‘blijft’. Een zalving van de Heilige is zo te verstaan dat zij de Heilige Geest hebben ontvangen. De ‘Heilige’ kan duiden op God (2 Kon.19:22; Job 6:10; Ps.71:22; Hab.3:3) of Jezus (Marc.1:24; Joh.6:69; Hand.3:14; Openb.3:7). Gelet op vs.23

is de vraag gerechtvaardigd of Johannes wel een scherp onderscheid maakt. ‘Alles, alle dingen’, vgl. vs.27; Joh.14:26; 16:13) legt de nadruk op datgene wat de gelovigen weten. ‘Allen’ geeft aan dat iedere gelovige het besef heeft gezalfd te zijn met de Heilige Geest. Alle gelovigen hebben God leren kennen in Jezus Christus (Joh.1:18) door de Heilige Geest. De Heilige Geest onderwijst hen in de waarheid (vs.27) en doet de gelovigen de gemeenschap met God ervaren (vgl. 3:24; 4:13)!

Dan bevestigt Johannes in vers 21 zijn lezers nogmaals in hun geloof (vgl. vs.12-14). De apostel legt grote nadruk op wat zijn lezers weten (2:20; 3:2,5,14,15; 5:18-20). Dat weten is te beschouwen als een synoniem van kennen. Temidden van zoveel meningen moeten zij op de goede weg blijven door aan de waarheid vast te houden. Deze waarheid van God is geopenbaard in het Woord van God. In 1:6,8 en 2:4 wordt waarheid in verband gebracht met de levenswandel en het gedrag, waarheid die gedaan moet worden. Hier staat waarheid tegenover de leugen die in het ‘belijden’ van de dwaalleraars tot uiting komt. Tegenover de goddelijke werkelijkheid staat de leugen, d.w.z. de imitatie, het surrogaat. De leugen kan niet los gezien worden van de ‘vader der leugen’ (Joh.8:44).

Waarom draait het bij de dwalingen?

Dan komt Johannes tot de kern van dit gedeelte (zie ook vs.23). De beweringen van de voormalige leden van de gemeente houden in, dat zij Jezus slechts als mens zagen en niet erkenden als de in het vlees gekomen Zoon van God (4:2,3; 2 Joh.7). Mogelijk heeft Johannes de dwaalleer van het docetisme op het oog. Daarin werd geleerd dat de goddelijke Christus op de mens Jezus neerdaalde bij de doop in de Jordaan en Zich terugtrok voordat Hij leed en stierf aan het kruis. Hij vergoot Zijn bloed niet als het Lam van God, dat de zonde der wereld wegnam en de wereld redde. Wanneer Johannes zegt ‘dit is de antichrist, die ...’ dan heeft hij niet de antichrist op het oog, die zal verschijnen voorafgaande aan de wederkomst van Jezus (vs.18). Maar dan zegt hij dat de dwaalleraars een levende belichaming zijn van de ‘geest’ (gezindheid) van de antichrist (4:3; 2 Joh.7). Het is onwaarschijnlijk dat de tegenstanders van Johannes het Vaderschap van God loochenden. Voor Johannes is dat echter de logische consequentie van het verwerpen van Jezus als Zoon van God. Wie Jezus afwijst als de Zoon, die verloochent onmiddellijk ook de Vader (vs.23; 5:1,5; Joh.5:23; 14:6). Voor ‘leugenaar’, ‘leugen’ en ‘liegen’ zie de verzen 1:10; 2:4,22,27; 4:20; 5:10 (vgl. Joh.8:44).

Zo heeft Johannes heeft in deze brief het wezen van de dwaalleraars ontvouwd. In een negatieve (en positieve) conclusie laat hij de consequenties zien van de door hen ingenomen stelling. Alleen de Zoon kan de Vader aan mensen openbaren (Matt.11:27; Joh.1:18; 12:44,45; 14:9). Alleen de Zoon kan mensen bij de Vader vertegenwoordigen (2:1,2) en hen met de Vader verzoenen (Joh.14:6, vgl. 1 Tim.2:5). Het begrip ‘verloochenen, ontkennen’ komt alleen hier en in vs.22 voor (zie ook Joh.1:20; 18:25,27). Het staat tegenover belijden dat betekent: openlijk voor iets (iemand) uitkomen, openlijk verklaren (4:2,3, vgl. Matt.10:32,33; Joh.12:42; Rom.10:9,10). Evenals ‘blijven’ duidt het werkwoord echō (hebben) in Johannes’ spraakgebruik een innige gemeenschap aan (2:1; 5:12; 2 Joh.9).

Bescherming tegen misleiding is er voor ieder die gelooft

In de woorden ‘Wat u betreft...’ (24) staat in het Grieks het ‘u’, nl. de lezers uitdrukkelijk voorop. Johannes grijpt terug op hetgeen ‘zij’, toen zij gelovig geworden waren, onderwezen hebben gekregen (‘vanaf het begin’, zie 2:7, vgl. 3:11; 2 Joh.6). Dat apostolisch onderwijs over Jezus, de mensgeworden Zoon van God, is niet verouderd. Het moet in hen blijven, echter niet als een puur historisch gegeven, maar als een doorleefde belijdenis. Het werkwoord ‘blijven’ is een belangrijk woord in deze brief. De gelovigen worden aangespoord: laat wat u vanaf het begin hebt gehoord voortdurend in u werkzaam ‘blijven’. Dat is wat de dwaalleraars immers juist niet deden. De hele periode tussen hemelvaart en wederkomst wordt gekenmerkt door het optreden van mensen die er op uit zijn Gods waarheid te veranderen (vgl. 2 Tim.3:1; 4:3). Het blijven in de Zoon en in de Vader betekent een diepe geestelijke gemeenschap met beiden (vgl. Joh.14:23). Blijven in God en het ‘hebben’ van God (vs.23) zijn vrijwel identieke uitdrukkingen.

Bij de apostel Paulus is het begrip ‘belofte, aankondiging, toezegging’ het geschenk van Gods vrije genade in Jezus. God alleen kan de beloften vervullen (Rom.4:21). Hij is het die leven aan de

‘doden’ geeft (Rom.4:17). Belofte is in dit vers zowel het beloven zelf als ook de vervulling van wat beloofd wordt. De inhoud van de belofte is het eeuwige leven. Aan dit leven hebben de gelovigen reeds deel door de Zoon (5:11-13, vgl. 16,20; Joh.17:3). Maar tegelijk is er sprake van een ‘nog niet’. Er is zowel in de brieven als in het evangelie van Johannes een spanning merkbaar tussen het heden en de toekomst. Er wordt reeds geproefd van het leven, maar de volledige vervulling laat nog op zich wachten (Joh.5:29; 6:39,40,54; 12:25). Eeuwig leven overschrijdt de grenzen van de dood en de tijd. Jezus brengt het leven niet alleen door Zijn woord (Joh.6:68; 10:28; 12:50; 17:2), maar Hij is allereerst Zelf het ware leven (1 Joh.5:20, vgl. Joh.6:35,48; 11:25; 14:6).

Naast een aansporing om in de Zoon en de Vader te blijven (vs.24), d.w.z. ‘in de waarheid’ (vs.21), volgt nog eens een waarschuwing over misleiding van de kant van de dwaalleraars. Zij worden in de brieven van Johannes op verschillende manieren benoemd: leugenaars (2:4), antichristen (2:18), valse profeten (4:1), misleiders (2 Joh.7). Johannes onderschat hun invloed niet. De mogelijkheid van misleiding door zulke lieden is nooit uitgesloten (3:7). Zij staan onder invloed van de verleider bij uitstek (Openb.12:9; 20:3,8,10). Het probleem van misleiding deed zich ook wel in andere gemeenten voor (vgl. 2 Tim.3:13; Hebr.13:9; 1 Petr.2:1vv.). Jezus Zelf waarschuwde er reeds voor (Matt.24:24; Marc.13:5,6,22,23; Luc.21:8) evenals de apostel Paulus. Deze geeft in zijn brief aan de Efeziërs (hfst.6) een breed uitgewerkte tekening van onze geestelijke bewapening tegen innerlijke misleidingen en tegen werken van de duisternis. Zie mijn studie ‘De geestelijke wapenrusting’.

De dwaalleraars meenden dat hun een bijzondere kennis (gnosis) geopenbaard was. Tegenover deze dwaalleraars stelt Johannes dat zijn lezers allen een zalving (zie hierboven bij de uitleg van vs.20) hebben ontvangen. Samen met het apostolische woord dat zij van den beginne gehoord hebben (vs.24), moet hen dat in het juiste spoor houden tegenover de misleiders (vs.26). Dit vers leert niet dat onderwijs in de gemeente overbodig is! Zie daarvoor Hand.4:18; 5:28,42; 2 Tim.2:24. God geeft immers ook leraars aan de gemeente (1 Cor.12:29; Ef.4:11, zie Hand.13:1). Johannes schrijft hier over de zalving die in hen blijft, die geloven. Hij doelt met dit woord op het ontvangen van de Heilige Geest bij het begin van hun christenleven (vgl. 2 Cor.1:21; zie ook bij Jezus, Luc.4:18; Hand.10:38). ‘U hebt ontvangen’ (vs.27) is een taalkundige vorm die wijst op een eenmalige gebeurtenis in het verleden. Deze zalving ‘blijft’ op hen. Diezelfde zalving leert en onderwijst voortdurend, in samenhang met het Woord. De zalving heeft hun al eerder geleerd om te blijven in Christus. Dat moet echter ook in de toekomst zo blijven. ‘In Hem’ (vgl. vs.20) is hier de aanduiding van Christus of de Vader. ‘Alles, alle dingen’ is datgene wat nodig is voor de volledige doorwerking van het Evangelie in het midden van de gelovigen. Omdat God ‘waar’ is (5:20), is ook de Heilige Geest ‘waar’. Jezus noemde Hem de Geest der waarheid (Joh.15:26) en beloofde dat Hij de apostelen en de gelovigen na hen in alle waarheid zou leiden (Joh.16:13).

Over de Heilige Geest als zalving

Tweemaal schrijft Johannes hier dat de gelovigen een zalving van God (of van Christus) hebben ontvangen (2:20,27). Het woord zalving komt nergens anders in het NT voor en wordt alleen overdrachtelijk gebruikt. Het duidt het aan dat de gelovigen ‘gezalfd zijn met de Heilige Geest’, dat wil zeggen dat zij de Geest van de waarheid ontvangen hebben, die hun alles leert wat ze moeten weten (1Joh.2:27, vgl.vs.20; zie ook Joh.14:26; 15:26). Ik vat dit met vrijwel alle uitleggers op als een beeld van (het ontvangen van) de Heilige Geest. En wel vanwege de volgende overwegingen: Het sluit aan bij wat we over de Geest lezen in Joh.14:26; 15:26 en vooral in 2Cor.1:21,22. Verder schrijft Johannes dat de zalving gelovigen ‘dingen leert’, zie voor de uitleg hierboven bij vers 27. De Heilige Geest is een goddelijke Persoon, die toegelaten wil worden en overgave vraagt. Wie vanwege Gods genade de deur voor het Woord en de Geest opent, die leert genieten in de omgang met de Vader en de Zoon. De Geest geeft soms ogenblikken van geweldige, overtuigende vreugde waarvan ook Johannes schreef (5:15-20). Dat is de vreugde van het kingschap Gods in ons. S.D.G.

Bij deze ‘Studie voor de prediking’ heb ik opnieuw ruim gebruik gemaakt van wat wij eerder schreven in de 17-delige Studiebijbel op het Nieuwe Testament en soms geput uit het commentaar op deze brief door de vroegere collega in het CvB, Dr. Pieter Lalleman, in de reeks Commentaar op het Nieuwe Testament. Zie voor andere studies: <http://www.regenboogveenendaal.nl> onder ‘publicaties’.